

Fabryk

Tr. Riemersma

Fabryk

NIJE BIBLIOTEEK

© 2014 Erven Tr. Riemersma,
'Oer skriuwer, boek en útjeften' Ph.H. Breuker

Sânde printing

Ferskynd yn de rige 'Nije biblioteek', in mienskiplik projekt fan TDE:
Tresoar, Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum
Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren
Utgouverij Elikser

Dizze útjefte is in yntegrale werútjefte fan de sechste printing,
ferskynd yn 1995 as nr. 14 yn de rige 'Fryske Klassiken' by de
Koperative Utgouverij te Boalsert.

Omslachûntwerp: Hannie Pijnappels en Evelien Veenstra

Utgjeft is mei mooglik makke troch subsydzje fan de Provinsje Fryslân yn it
ramt fan it projekt TDE-Edukatyf en de realisasje fan de ôfdieling Frysk op
lezenvoordelijst.nl.

ISBN : 978 90 8954 673 9
NUR : 301

Fabryk is opnommen yn de digitale biblioteek fan de DBNL, sjoch dbnl.org

Eksimplaren binne te bestellen op
elikser.nl
dbnl.org
of by de boekhannel

Neat út dizze útjeft mei fermannichfâldige wurde, opslein yn in automatisearre
gegevensbestân en/of iepenbier makke troch middel fan print, fotokopy, mikrofilm
of op hokfoar oare wize ek, sûnder foarôfgeande skriftlike tastimming fan Tresoar,
DBNL, Utgouverij Elikser B.V. of de rjochthawwers.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means,
without written permission from the publisher.

foar Anne Wadman

*wêrs fan de wrâld joech ik my del
binnen de fêsting fan myn fel.
de iensumheid is myn ûntwyk —
de duvel yn myn eigen hel*

*de iennichste easken dy't ik stel:
in stoel, in tafel, in bêd: in sel.
it ryk allinne, yn 'e iensumheid ryk —
de duvel yn myn eigen hel*

*ik tocht, yn dizze sitadel
sil 't lok ûntbloei op myn befel,
god yn 'e himel wurd ik allyk —
de duvel yn myn eigen hel*

*fan god noch duvel wurd ik kjel,
de mienskip is by my gjin tel:
wat dondert my de hele klyk —
de Duvel yn myn eigen Hel*

'k Sjog de nacht al rju forfley Mei sijn bruyne wjuecken

As ik foar Hotel De Graaf lâns rin, sjoch ik Sybesma al by de bus omdangeljen. Hy ferskûlet even it gesicht yn de hannen om in sigaret oan te stekken en eaget dan myn kant oer. Stikelige opmerkings sil er daalks, as ik by him bin, net hawwe; hy gniist my ek net mear út, hy hat him derby del lein, dat ik leaver rin. Sybesma fytst, hy hat de âld fyts niis wer yn de stalling skood. Nammers, hast elkenien hat hjir in âld ding stean om hurd hinne en wer komme te kinnen. Foarhinne hie ik dat ek, en rieden Sybesma en ik meiinoardel, want wy sitte op deselde ôfdieling, yn deselde ploech. Mar sûnt dy nije regeling, dat fuotgongers foarrang hawwe op de seebrapaden, haw ik it fytsen oerjûn. Ik mei net sizze dat ik my oars bot fertroude yn it ferkear, mar dat nije en ûnwennige fan dy oerstekplakken hat doe wol de doar ta dien. Ik wit noch, ik siet hûndert meter fantefoaren al te sjen oft hjir of dêr ek ien fan doel wie om oer te stekken. In kear seach ik in juffer dy't de dyk oer woe, tocht ik. Ik bleau stean, mar it frommes rûn iiskâld fierder it trotwaar del. Ik stie foar gek, midden op de strjitte foar it seebrapaad. Hoe't ik ek smeejend seach nei wjerskanten, gjinien woe de dyk oer. In frachtauto remme, en swaaide by my lâns.

“Kloatsek,” rôp de kearel.

“Sjochst spûken, jong,” sei Sybesma. Hy seach my freegjend oan. Ik antwurde net, mar stoep beskamme wer op de fyts. It fanke hie wierskynlik wat fan it trelit ferdommen: hja glimke meilydsum.

Tenei fytste ik efter Sybesma oan, en besocht him de keunst ôf te sjen. Dy bleau nea stean, al wie it ek noch sa

drok. Hy swaaide behindich tusken it rinnend folk troch, sûnder bûtengewoane ynspanning, sa te sjen. It like dea-ienfâldich, mar my woe it net slagje. Of wie de duvel dermei mank: as Sybesma oan it seebrapaad ta wie, foel der in gat yn de stream, omtrint as hie hÿ foarrang, mar kaam ik twa tsjellingten efter him oan, de stream wie sletten. En hie ik al it lok en de doar om my tusken in pear drokdwaande groepkes troch te wrotten, dan krige ik lilke gesichten en skelwurden efternei. Ik skamme my op sa'n momint, om't ik eat die, dêr't ik it rjocht net ta hie. En Sybesma dan?

Dat bleau my ûnklear oant ik op in middei in ûngemak feroarsake. Ik soe efter Sybesma oan troch de rige minsken glûpe, mar ik botste tsjin in âld wyfke oan dat in grutte tas sjoude. It minske kaam te fallen. Ik wie lokkich samar fan de fyts, mar doe wist ik it ynienen net mear. Oaren holpen har oerein, en hja seinen tsjin my oft ik net wist hoe't it hearde en oft ik gjin fatsoen yn 'e hûd hie. Doe't it minske wer op fuotten stie, rûn hja sûnder op of om te sjen fierder en ferdwûn. Sybesma seach my neutraal oan en wy gyngen fuort. Mar doe krige ik de moed om wat te dwaan.

“Ik wol mei dat minske prate,” sei ik.

“Bist net wiis, jong, der mankeart har ommers neat. En hja is ek allang fuort.”

“Ik wol it goedmeitsje,” sei ik, en swaaide de fyts.

Hja wie dat út rûn nei de Noarderbrêge. Ik fûn har wûndergenôch ek noch, hja stie foar in winkel. Hja hie my blykber opmurken yn it rût, want krekt doe't ik har oansprekke woe, draaide hja har om en frege dimmen:

“Hawwe jo jo slim sear dien, mynhear?”

“Ik?” sei ik ferheard, “ik?... nee, mar jo!”

“It wie myn skuld,” gyng hja fierder, “ik hie better út-sjen moatten. Ik wurd te âld om op 'e strjitte te fer-

kearen.”

“Mar frou, jo stienen yn jo rjocht, jo mochten trochrinne, ik hie stean bliuwe moatten. It wie mÿn skuld.”

“Jo bedoele it goed, mynhear,” sei hja wer, “mar jo witte sels wol better. Wa’t him net rêde kin op de strjitte moat der wei bliuwe. En rjocht? Jò hienen it rjocht: jo fytsten ommers troch!”

Doe wist ik it ferskil tusken Sybesma en my: hy hie it rjocht, om’t er it sûnder euvelmoed nààm; ik hie it net, want ik naam it net, ik doarst net, ik twivele. Doe waard my ek klear bewust wat my yn fage foarmen troch de holle gien wie, niis doe’t hja it âlde minske oerein holpen. Hàr hie ik wêze wollen; leaver woe ik it slachtoffer wêze as de ûnrjochtfearldige dy’t oerwint en frijút giet.

Ik bin nei de bus ta gien.

“Wolst de fyts hjir fannacht ha te stean?” frege Sybesma. “Soe ’k net dwaan, jong. As ’t no in âld kring wie. Hast der in slot op?”

“Nee,” sei ik, “hy giet mei nei hûs.”

“Nei hûs? En dan?”

“Tenei rin ik, ik wol net mear fytse.”

“Eè, bist net wiis! Elkenien hat wolris in ûngemakje.”

“Nee, net elkenien, mar ikke.”

Ik frege de sjauffeur my te helpen en Sybesma lei der net mear tsjinyn. Hy stoep skodholjend de bus yn. Sûnt rin ik nei it fabryk en werom. Sybesma is lykas no altyd in minút of tsien foar my op it plak fan bestimming. Te’n earsten hat er writen dien om my te bepraten, en doe’t dat net slagge, besocht er it mei nytgjen — hoewol’t it oars in goeie kearel is — sa fan ‘it lêste skip moat ek fracht ha’ of ‘better let as net’, en noch letter gnyske er allinne wat fyntsjes wannear’t ik by him kaam. Mar no hat er it akseptearre en lit mei rêst.

As ik de rotonde ferlit, nei’t ik eefkes foar in frachtwein

wachte haw, komt ús sjauffeur út 'e wachtkeamer wei setten. Sawat tagelyk binne wy by Sybesma. Der steane noch in pear lege bussen, mar minsken binne bûten ús trijen net te sjen. Hoewol't ik oars in hekel oan drokte haw, kin ik my ek net ûntwine oan de treasteleaze stillens fan dizze sliepende stêd. De moarnsskimer hinget noch om de huzen. De inkele auto's kin men strjittenfier hearre. Dy, en in pear ljochte finsters dêreane, betsjutte dat dizze stêd net yn de deadssliep leit, mar mei in oere, oardeloere, wer fol beweech en warberens wêze sil.

Wy ride fuort, stêd en fabryk wurde ferline. It fabryk. Soms glide de dagen en wiken foarby sûnder dat ik my myn ûnwennigens realisearje. Dan wer oerfalt it my as in tongerbui. Ik hear der net, ik bin in frjemde ein yn it byt. De sinne skynt feal, de minsken rinne op stelten by my lâns en prate mei ferdraaide stimmen. Ik gean myn gong, willeas. It praat yn my, it stjoert myn hannen. Ik bin allinne lichem en wa't salang it stjoer oernimt, ik wit net. En hieltyd bin ik bang. Dat ik tsjin eat oanskoppe sil dat der net is. Dat ik raze sil, of ferkearde dingen sizze. Mar neat bart der, ik kin allinne de hannen bewege op de foarskreaune wize: knop drukke, handle oerhelje. It slimst is de nachtsjinst. Ik kin der net ta bewenne, al haw ik, wike by wike teld, mear as in jier lang nachts oan de bân stien. Oan 'e ein fan elke wike bin ik leech en ôfmêde. It tinken wol net mear; dochs prakkesearje ik de hiele nacht, en deis likegoed, want wa kin oerdeis sliepe? Meast lis ik de hiele moarn en middei op bêd te winen, kom der soms teetiid ôf, mar ek wol om in oere as fiif. Dan ite wy, ik help noch in hantaast mei de bern, jit in kopke tee en it is myn tiid wer. Ut 'e bus wei sjoch ik de lju om 'e tafel sitten. As ik om tsien oere myn kaart stimpelje, prakkesearje oaren deroer om de klean út en oan kant. Myn frou jaget de kat derút en jout har del op it brede bêd. Miskien

tinkt hja oan my wylst hja yn sliep falt. Ik bin, nei trije bern, net freeslik wyld mear, mar as wy it nei de nachtwike sneintejûns wer dogge, wit ik dat ik dat eagenblik fan lytse weemoed, mar ek fan befrediging en berêsting, ja soms fan frede en rêst, de hiele wike mist haw.

Underweis troch de stêd sjoch ik de neonreklames op en út flikkerjen. Auto's glide yn wazich ljocht foarby. Dan kom ik yn it fabryk, dat syn eigen libben libbet, syn eigen lûden en regels hat. Mar as ik nachts gean te pisjen om de stikeme sigaret te smoken, en ik even út it helsk lawaai ta mysels kear, begjinne my de regels fan it fabryk tsjinna-toerlik en mûnsterlik te lykjen. Ik moast no sliepe, sliepe moast ik, want it is nacht.

Moarns om seis oere trûzelje wy út de ûnferbidlikheid fan it fabryk wei yn in mylder wrâld, dy't dochs kâld en deadsk oan docht. Teminsten fan 'e moarn, want nei de fleur fan it iere fee oan 'e merk en it bluisterich roppen fan de kowedriuwers juster, wie it niis dûbeld stil en skrousk. Doe wie ik, hoewol't ik net woe, ûnwennich, lykas men nei tweintich moanne kazernelibben ûnwennich wêze kin.

Soe ik nammers werom wolle nei it lân? Wie ik doe lokkich? De twivel oft ik myn wurk goed die, hat my slim pleage. Ik moast keunstdongstruie, safolle sekken kalkammon oer de fjouwer. De boer wiisde it oan. Ik telde: alve sekfol. Ik miende fan fjirtjin. Nee, alve. Ik telde nochris. No, smyt it der mar oer; wy moatte al wat oerhâlde foar de lytse trije. Sjoch mar ris. Ik stiek ôf, de baaltsjes op de platte wein, de struier derefteroan bûn. Ik trêde it lân út en berekkene hoefolle lânsgongen as ik meitsje moast. Ik ferdielde de sekken, geat de bak fol en sette útein. Nei ien omgong wie it ho. It deksel op en sjen hoefolle't derút miste. Tefolle, temin? De handles fersette en fierder. Ik rekkene en rekkene mar. Mei it ploegjen lyksa. Hie ik him

djippernôch stean? Waarden de fuorgen rjocht? Soms fytste ik jûns nei iten troch it fjild om nei in oar syn wurk te sjen. Op bêd lei ik noch te prakkesearjen, te fergelykjen, te siferjen. En ta rêst kaam ik pas yn de hjerst as de fruchten ynhelle waarden.

It fabryk kaam, mei syn fêst wurk en heger lean en ik bin gien. Net iens it meast dêrom, mar om't ik maklik wurk krije koe, wurk dêr't gjin holbrekken by tepas kaam. De masine gyng syn gong wol en men hoegde oars net te dwaan as derom tinke dat it net speak rûn en fierders hieltyd deselde hantaast, dea-ienfâldich. Ik gyng — wist ik wat it fabryk wie? Keale grize muorren en in helsk lawaai. De motflinters falle dea del. Soms besiket in tûzenpoat it lange ein dwarsoer troch de hal te krûpen. Mar foar't er op healwei is, wurdt er fertrape. Hy wringt mei de sturt en de kop, mar kin net mear fuort. De bealch is him yn 't midden platwâde. Brúneftich focht prottet tusken de segminten wei. Dan leit er stil, dea.

Hja hawwe my in pear moanne lang hinne-en-wer stjoerd. Ik haw earst in set yn de wurkpleats sitten. It folde goed, mar ik koe der net lang bliuwe. Se moasten my op in oar plak brûke. Seinen se. Fjouwer dagen haw ik op it blik wurke, mar dêr waard ik gek, ik koe it net úthâlde. Doe siet ik oan de felsmasine, it gyng net sa tige. En dêrnei haw ik myn fêst plak krigen, by Sybesma. Allinne op ús snipperdagen kaam der in ynfaller, en doe't Sybesma in wike siik lei, haw ik ek in oare maat by my hân. Mar dat net meiteld, hawwe wy sûnt altyd neist elkoar stien. Sels haw ik noait siik west, salang't ik op it fabryk sit. Ik haw nea de moed opbringe kinnen om siik te wurden. Ik soe formulieren ynfolje moatte foar de fersekerings. Dokter soe komme: Wat mankearret jo? As ik wer better wie, soe de ploechbaas op my ta rinne: Binne jo wer better? Ja ik bin wer better. Hy hat siik west, soe elkenien roppe, mar

hy is no wer better.

Sybesma sit, lykas altyd, te sliepen, op syn wenstich plak mei de fuotten op de bank foar him. Sadree't de bus út ein set, jout er him del en sliept oan ien tried wei oant er derút moat. Ik wit net wêr't ik my it meast oer fernuverje moat: dat er sliepe kin yn in ridende bus, of dat er krekt op tiid wekker wurdt. Soms tocht ik dat er trochsliepe soe en ik drukte op it knopke en makke him wekker. Jo moatte derút, sei ik dan. En hy: Dat wit ik ommers wol, en de sjauffeur ek wol. Dat wie ek sa, wy reizgje om 'e trije wiken mei dizze bus en alle sjauffeurs kenne ús wol, want wy binne almeast de iennichste passazjiers dy't yn Ljouwert ynstappe. Dêrom lit ik him neityd gewurde, al sit ik my soms te ferbiten: moast de bus ris trochride! It is yn dizze trije jier noch nea foarkommen, mar wa wit!

Ik sit skean foar him oer, oan de oare kant it paad, ek yn myn eigen hoekje. Ik riid altyd efterút. Sybesma hat my útgniisd doe't ik him fertelde wêrom, mar dat let my neat. Dit is lang sa gefaarlik net by in eventuële botsing. As men gewoan sit, en de bus stiet ynienen stil, dan klappt men foaroer tsjin it stiel fan de bekling foar jin. Men kin dea wêze, sei de man dy't my dêr op wiisde, it hoecht net, mar it kin. In kapotte noas is nammers slim genôch, sei er, of de kake ferbrizele en alle toskten út 'e bek — it wie wat in rûge prater. En nou grize jo, sei er, mar it slimste soe noch wêze as jo mei de strôt — en hy taaste nei myn strôt — tsjin dy groomleuning oan sloegen. Dan moasten jo troch in pypke fuorre wurde en koenen jo faaks nea wer prate. Ik haw my net alles wat dy man fertelde yn details foarsteld, it wie my te aaklich en ik leaude it sa ek wol. Sûnt riid ik efterút, of as dat net kin, sit ik mei de knibbels omheech tsjin de bank foar my, dan kin ik de klap better opheine.

No moat Sybesma der ek hast út, dizze halte noch en

dan is hy der. Hjirre stopje wy noait, teminsten ik kin my net yn it sin bringe... hee, de bus remmet ôf, hy bliuwt stean, en noch noait earder. Wat moat dit betsjutte? Der komt ien yn, in frommes, oan it lûd te hearren. Hja kriget in kaartsje en komt dit út. Ik sjoch nei bûten. Hja giet foar my oer sitten.

“Ik sei moarn.”

Ik moat har wol oansjen. “Moarn, frou.” Wat moat hja hjir, nea earder is hjir ien ynstapt. Hja is breed yn de heupen en hat de knibbels útinoar.

“Ha jo de put der wer út?”

Ik koe dochs likegoed nei it wurk tà gean, of sjoch ik slûch?

“Hy sliept de sliep fan de rjochtfeardige,” seit hja, nei Sybesma knikkend.

Sybesma! Ik sjit oerein. Hy sit ferdoarje noch te sliepen, en it is gjin heale kilometer mear. Hoe kin er.

“Hy moat der daliks út,” rop ik, folle lûder as nedich is, mar om him wakker te meitsjen. Hy heart it net. Sil ik nei him ta gean? It wiif hat de grouwe hannen op de knibbels lizzen, ik soe tsjin har oan skowe, it is te riskant. Ik slút de eagen. O God, de sjauffeur ferjit it ek. Ik sit al minuten sa, wy moatte al foarby wêze. Wy binne trochriden, it is te let. Ik doch de eagen iepen en stoarje de sliepende Sybesma oan. Hoe moat ik dit ferantwurdzje. Ynienen ferskeukt er, slacht de eagen op en sjocht nei my. “Ja,” seit er, en giet oerein. Gnysket er, gniist er ek noch? Hy fisket it trompke út it net en rint nei efteren. De bus begjint stadiger te riden en hâldt... by de halte. It kin net! Ik haw my net fersind.

“Maf se.”

Wy hienen al folle fierder wêze moatten.

“Oant jûn, Sybesma.”

It wie ommers mar in pear hûndert meter mear. Hat de

bus — de bus hat suniger riden? Wêrom, koenen wy net hurder? Wy sieten miskien efter in tankauto. Lokkich foar Sybesma dat wy efter in tankauto sieten, oars hied er te let west.

“Jo ha de ein ek yn de bek, tink.”

Of soe de sjauffeur der dan wol om tocht ha? Sybesma hat net op it stopknopke drukt! Dus dochs. Wat sjocht dat wiif my oan. In ein. In ein? In ein mei piken, en de jerk. Ik knik mar ris: ja, ja. Se gniist my oan. Wat wol hja mei dy ein, en wat foar opmerking is dat oer de jerk. Dat fize wiif, hja wol wat fan my. Ik krús de knibbels om myn slachte te beskermjen. En aanst moat ik by har lâns, as hja der teminsten net earst út giet. Hie ik myn trompke ek mar yn it net, dan koe ik de rêch nei har ta draaie, it pakke, en dan foar har lâns skowe. Mar no is der gjin reden om har de rêch ta te kearen. As ik no — dât is it! Fòàr moat ik útstappe. Kin ik wat betinke om nei foaren te gean? In praatsje mei de sjauffeur, in sigaret? Ik taast alle bûsen ôf en fyn in pakje Dushkind. Der sitte noch fêst wol twa yn, fiel ik. Ik gean wat foaroer sitten en útsoarte falt my op dat de fiter fan myn skoech te los sit. Mar ik kin der sa net by. Fansels is it ûnfatsoenlik om myn foet neist it frommes op de bank te setten, dus lûk ik myn fuotten op en draai se handich foar har lâns. Yn it tuskenpaad haw ik mear rûmte om de skoech fêst te meitsjen. Myn itenstrompke, dat ik ûnder de jas haw, sit my yn 'e wei. Ik smyt it op de bank oan de oare kant it paad. Justjes te fier, docht bliken: ik moat oerein gean om it wer op te krijen. Ik stean! Oerlangsum bûch ik my oer en sjoch ûnderwilens troch it foarrút. Ik pak myn trompke — no moat ik it sizze.

“Jo moaiste rit tink, net? Sa betiid, as alles noch yn 'e rêst is.” Hat myn stim trille?

“Och, ek noch al ferfelend oars.”

Dat haw ik net goed ferstien, dus rin ik nei foaren. Ik

stean njonken him. It is slagge!

“Wat sizze jo?”

“Dea, no. Net ynhelje. Neat foarby. Net skeakelje. Komt gjinien út of yn. Hâldt tiid oer sa, mar men mei ek wer net te gau komme. Krijt men wer klachten. Ride jo no, 50 — 60 ferdomd.”

No de sigaretten. Ik helje ien út it pakje.

“Smoke?”

“Asjeblyft.”

Ynoarder. Fierder hoech ik neat mear te sizzen, de sigaret hat my it rjocht jûn om hjir te stean, en no mei ik fansels ek foar útstappe, hoewol’t dat oars gjin wizânsje is. In pear minuten stean ik swijend neist him. Om noflik foar-oer hingje te kinnen, gean ik in stap it trepke ôf: der kin neat mear misrinne.

“Sa, wy binne der hast wer,” sis ik. Wylst er sydlings nei my sjocht, helje ik myn sigaret efter it ear wei: hy moat net ferjitte dat er ek ien krigen hat. Wy geane troch de lêste bocht en de bus begjint suniger te riden.

“Oant moarn,” sis ik, en realisearje my op itselde momint dat dizze sjauffeur moarn in oare tsjinst hat. De bus hâldt. Hastich kear ik my nei it minske om alles sa gewoan mooglik lykje te litten.

“Goeie reis fierder,” rop ik en spring derút. Djip sûch ik de reek fan de Dushkind yn.

Swiet, ja swiet iz 't, oere miete,
't Boaskien fore jonge lie

Ik bin gewaar wurden dat ik net baas bin oer myn lichem. Ik hie noch in kopke tee mei myn frou dronken en wie doe op bêd gien. Twa bakjes hie ik hân. Net dat ik toarst hie, mar om myn frou in deugd te dwaan. Hja wie leaf tsjin my en tute my nochris doe't ik nei boppen gyng. Justjes letter, de klok hie krekt acht slein, kaam hja by my om ien of oar stik guod út de kleankast te heljen. Ik seach troch de kieren fan myn eagen nei har. Ik tocht, njoggen-entweintich is hja, noch jong en moai. Hja kaam by my.

“Sliepst al?” Ik die myn eagen op. Hja gyng op de râne fan it bêd sitten en glimke nei my.

“Sa,” sei hja, “Gerlof yn it stek en de oare beide yn de sânbak.” Hja pakte myn skouders beet.

“En myn grutste pop leit op bêd,” lake hja, en krûpte my oan. Ik koe har tonge net goed ferneare, mar ik woe har net foar de holle stjitte en begûn oer har earm te striken. Hja gyng op de side lizzen en myn hân foel op har boarst. Fuort drukte hja har stiif tsjin my oan en begûn wer te tútsjen, wylst har hân troch it hier fan myn boarst glied.

“Jonge!” sei hja. Ik skrok. It wie noch fierste ier om sâ ‘jonge’ te sizzen, en it wie ek net yn my opkommen om safier te gean. Hja liet har skuon útfalle en skode by my ûnder de tekkens.

“Ik haw langst nei dy.” Hja treau har antlit yn myn hals.

“Al fiif nachten hast net by my west,” sei hja, en wachte oant ik begjinne soe. Ik koe amper de enerzjy opbringe om de lieding te nimmen. Masinaal begûn ik oer har heup

te aaien en skode har rok omheech.

“Alles?” Hja skodholle. Hja hie in broek oan dêr’t ik net oars fan waard. Ik smiet it ding ûnder it bêd en biet yn har billen en boarre myn holle tusken it hier. Mar it holp net, ik waard net wyld. Teminder noch doe’t hja myn scrotum hifke. Ik koe it net útstean, it wie of taaste hja tusken de weake kwabben fan myn harsens.

“Ophâlde!” rôp ik. Fierste wreed, har eagen seagen my eangstich-ferwûndere oan. Ik tute har om it goed te meitsjen.

“Oer myn rêch,” sei ik. Ik skode op har en beweegde om in ereksje te krijen, mar dy kaam pas nei’t ik my in skoftlang sterk konsintrearre hie op de oantinkens oan feestlike nachten, en doe noch mar sleau en ûnfoldwaande: doe’t ik it kondoom oanbringe woe, sakke alles wer ôf. Hja hie myn manipulaasjes swijend folge, mar doe’t hja seach dat it net woe, sei hja: “It kin der ek noch wol in kear sûnder, ik haw it krekt hân.”

Op ’e nij spande ik my yn, mar it kaam net wer. Ik frege om har oantreastings, en tagelyk stienen dy my tsjin. Ik hiet har de eagen iepen te dwaan, mar doarst har dochs net oan te sjen. Op it lêst klaaide ik har hielendal út. It hie net moatten, har oars sa moaie boarsten huveren as weake kwallen oer har ribben hinne en wer. De hite fochtigens tusken har lippen fielde no lau. De geur rôp diskear neat yn my wekker. Of neat — ik fielde dat dizze frou it leafste wie dat ik besiet, dat ik noch nea sa fan har holden hie, mar tagelyk wist ik dat ik har it bewiis dêrfan no net leverje koe. Ik ferburch myn eagen yn har hier wylst ik flústere: “Ik kin it net.”

Hja woe de teloarstelling net wêze. Hja helle my oan en sei: “Do bist te wurch. Moarntejûn bist útrêst.”

“Ik hie it dy graach dwaan wollen, mar ik kin it net.”

“It hindert neat, it is by my ek al wer oer.”

Hja stie yn al har moaiens neist it bêd en klaaide har oan. Nochris seach ik de sierlike foarmen fan har boarsten doe't hja bûgde om it broekje op te fandeljen. Ik loek rimpen de tekkens oer myn machtleas lichem.

“Bist wurch, moatst dy mar gau deljaan.” Hja treau de tekkens oan, tute my en ferdwûn.

Deljaan, krekt oft ik dat no kinne soe! Ik hearde har de trap ôfgean en efkes letter praten tsjin Gerlof, dy't blykber syn boartersguod op 'e tafel kegele hie. Har stim wie guodlik-fermoanjend, net koart of bits. Wie hja dan echt net nidich op my, net ienris teloarsteld, hold hja myn ûnmachtigens foar in ynsidint en net foar in symptoom? It wie de earste kear dat my dit oerkaam. Wol earder hie ik der soms gjin nocht oan hân, mar dan hie it oars west, dan wòe ik net; diskear hie myn lichem ûnhearrich west en planút wegere. Ik woe it op wurgens smite, en op de ûngewoane tiid, de ûnferwachtens, mar de eangst dat dit it begjin wie fan ôftakeling en jeld ware yn my om. Yn ús ferlovingstiid: ik wyld en net wurch te krijen, grutsk op myn prestaasjes; hja dimmen, ûnwennich it berin fan de pearing ûndergeande, alhoewol, hja hie altyd meiwurke. Yn de earste jierren fan ús trouwen hienen wy oaninoar weage west. Tsjintwurdich — ik realisearre my dat foar it earst — gyng it faker fan har út as fan my. Hja hie takt genôch om dat net skine te litten. Hja liet har feroverje, boartlik ôfwarjend, op har manier ferwûndere, in spul spyljend dat ik trochseach, en dat nammers ek wol trochsjoen wurde mocht: it makke ús beide optein. Allinne gyng hja de lêste moannen tsjin bêdtiid faak nei de dûs om har te waskjen en te parfumearjen en om sêfte, tinne linzjery oan te tsjen. Wie dat net it bewiis dat hja, better as ik, ynseach dat myn reeëns mei keunstmiddels berikt wurde moast? Hja, nei in langere oanrintiid en nei in pear bern, my foar en oermânsk. Hie ik de leafde sa fel yn har wekker

roppen dat it my oer de fûst drige te gean, no't ik sels oer myn top hinne wie? Hja hie it diskear goed opnommen, mar as it wer mislearre en hieltyd wer... God, wat soe hja har bedondere fiele.

Doogde lykwols dizze konklúzje? Ek as faam hie hja graach moaie klean en benammen moai ûnderguod droegen, en ik hie myn wurdearring dêrfoar ek nea ûnder stuollen of banken stutsen, ik hie har der sels ta oantrune. Dit wie gjin bewiis, of leaver, it hoegde gjin bewiis te wêzen. Faaks droech hja it om my in wille te dwaan. Mar krekt dan ommers, want myn wille wie har wille!

Ik draaide yn de kring rûn: it koe, it hoegde net, it moast sa wêze, it wie sa. Ik woe eat bewize dat net te bewizen wie, en dat ik, as it deropoan kaam, leaver ek net bewiisd hawwe woe. Ik kòè it net bewize, mei arguminten teminsten net, mar dat joech my gjin reden ta blidens, want wêrom sille jo josels eat bewize, dat jo wol witte, en boppedat: hoe kinne jo josels wat bewize? Ik sloech my alle pro en kontra út de hannen en hold allinne myn eangstich witten oer: hja kriget by my har gerak net.

Botte taktfol hienen myn wurden net west: Ik hie it dy graach dwaan wollen, mar ik kin it net! Wat in stomme en hertleaze útlitting, krekt of hie ik der sels gjin belang by. Mar — it sloech my as de bliksem troch de holle — hie ik yn myn groffe ûnnoazelens miskien de wierheid sein, de wierheid dy't ik op dat stuit noch net beseft? Ik hie sizze wollen: Ik hâld fan dy, mar ik kin it net. Ik wol wol, mar it ding wol net. Dat hie ik har foarlige wollen en miskien soe ik har ek noch wolris sokssawat wiismeitsje, om't de nije ûntdekking noch te pynlik wie: dat ik it net koe, kaam trochdat it mysels neat mear skele koe, trochdat myn leafde foar har yn it neigean wie. Der wie gjin skied tusken fan ien hâlde en mei ien op bêd gean. Der wie gjin spjalt tusken ik en it ding. Myn tearste, ynlikste 'ik' siet yn dat